

مالک اشتر امام علی علیه السلام

www.ketab.ir

حجت الاسلام و المسلمین دکتر سید محمد مرتضوی
دانشیار دانشگاه فردوسی مشهد

سرشناسه : مرتضوی، سید محمد ، ۱۳۳۵ -
عنوان و نام پدید آور : مالک اشتر امام علی علیه السلام / سید محمد مرتضوی؛ ویراستار احمد جهانگیر فیض آبادی .
مشخصات نشر : مشهد : قلم آذین رضا ، ۱۴۰۰ .
مشخصات ظاهری : ۳۰۹ ص.؛ ۵/۱۴×۵/۲۱ س.م.
شابک : 978-622-7673-01-2
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه: ص. [۲۹۹]-۳۰۹؛ همچنین به صورت زیر نویس.
موضوع : علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق -- نامه ها
موضوع : Ali ibn Abi-talib , Imam I, 600-661 -- Correspondence :
موضوع : مالک اشتر ، - ۳۷ ق. -- سرگذشتنامه.
موضوع : علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق -- نهج البلاغه. فرمان مالک اشتر.
موضوع : Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah. Malek Ashtar Farman :
موضوع : صحابه -- سرگذشتنامه
موضوع : Muhammad, Prophet, d. 632 -- Companions -- Biography :
رده بندی کنگره : BP ۳۴/۵
رده بندی دیوبی : ۲۴۷/۴۴۲
شماره کتابشناسی ملی : ۷۶۵۲۰۶۴
وضعیت رکورد : فیبا

آدرس : مشهد مقدس : خیابان آیت ... بهجت ۲ ، پاساژ

گنجینه کتاب

قلم آذین رضا : ۱۹۶۲ ۱۲۰ ۹۱۵ ۰۳۲۵۵۳۹۰ - ۵۱

نام کتاب : مالک اشتر (رضوان الله علیه)

نویسنده : دکتر سید محمد مرتضوی

ویراستار : احمد جهانگیر فیض آبادی

ناشر : قلم آذین رضا

طراحی جلد : واحد طراحی و گرافیک انتشارات

چاپ : اول ۱۴۰۰

تیراژ : ۱۰۰۰

تعداد صفحات : ۳۰۹

قطع : رقعی

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۷۶۷۳-۰۱-۲

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱۶	مالک کیست؟
۱۶	قبیله مالک.....
۱۷	اسلام همندان.....
۲۰	ولادت مالک.....
۲۰	لقب مالک.....
۲۲	مالک، صحابی یا تابعی.....
۲۳	ویژگی‌های شخصیتی مالک.....
۲۴	۱- ایمان.....
۲۸	۲- شجاعت.....
۲۹	۳- شعر مالک.....
۳۰	۴- خطابه مالک.....
۳۲	۵- حلم مالک.....
۳۴	۶- فقه مالک.....
۳۵	۷- مردمی بودن مالک.....

زندگی سیاسی-اجتماعی مالک

- ۳۷
- ۳۸ مهاجرت مالک
- ۴۳ مالک و مبارزه با فساد
- ۴۷ تبعید مالک
- ۵۱ تشکیل جلسه امنیتی - سیاسی
- ۵۴ فرار مالک از تبعیدگاه
- ۵۴ مالک و رهبری انقلاب کوفه
- ۵۵ انقصاب استاندار جدید
- ۵۷ انقلاب دوم علیه عثمان
- ۷۵ مالک و انقلاب دوم
- ۸۲ مالک در کنار امام علی (علیه السلام)
- ۸۷ مالک وفادار به امام علی (علیه السلام)
- ۸۹ مالک و جذب نیرو
- ۹۳ مالک و نبرد جمل
- ۹۶ بزرگواری مالک در جمل
- ۹۶ بازگشت مالک به کوفه
- ۹۶ انتقال پایتخت
- ۹۷ علل انتقال پایتخت
- ۹۸ ۱- شورش معاویه
- ۹۹ ۲- کمبود منابع انسانی و اقتصادی مدینه

۳- مرکز عراق	۱۰۰
۴- آمادگی کوفه	۱۰۰
۵- اصلاح امور اجتماعی	۱۰۱
۶- اصلاحات فرهنگی و تربیتی	۱۰۲
۷- ارتباط نزدیک با موالیان	۱۰۴
مالک و استانداری الجزیره	۱۰۷
سیاست‌های مالک در نصیین	۱۰۹
فراخوانی مالک از الجزیره	۱۱۱
مالک و فرماندهی کل قوا	۱۳۳
اولین درگیری مالک و پیروهای معاویه	۱۳۵
نقش مالک در عبور دادن نیروها	۱۳۶
نقش مالک در نبرد صفین	۱۳۷
نقش مالک در شکستن تحریم آب	۱۴۰
ترس معاویه از مالک	۱۵۳
تعیین جایزه برای سر مالک	۱۵۶
اصرار بر امضای مالک	۱۵۷
مالک در آستانه پیروزی نهایی	۱۵۹
عملیات لیلۃ الہریر	۱۶۲
بازگشت مالک به الجزیره	۱۸۶

مقدمه

بر اساس تحقیقات انجام شده، در بین موجودات، هیچ موجودی به اندازه انسان تقلیدپذیر نیست. بسیاری از شیوه‌های رفتاری، گفتاری و حتی شیوه‌های فکری او - چه در کارهای خوب و چه در کارهای بد- تقلیدی است. به عبارت دیگر، ما به صورت غیر ارادی، بسیاری از کارهای خود را بر اساس تقلید از دیگران انجام می‌دهیم که به آن «الگوپردازی» می‌گویند. مقصود از الگوپردازی، همان روشی است که در زبان قرآن از آن به عنوان اسوه یاد می‌شود.

«اسوه» را در لغت چنین معنا کرده‌اند: «الأسوة و الإِسوة ... هي الحالة التي يكون الانسان عليها في اتباع غيرها ان حسناً و ان قبيحاً»^۱ «اسوه حالتی است که انسان هنگام پیروی کردن از دیگران پیدا می‌کند؛ چه این پیروی، پیروی کردن در امور خوب باشد و چه در امور زشت، در هر دو صورت، اسوه و الگو صدق می‌کند».

الگوپردازی در زندگی بسیار مهم و فراگیر است و برای تمام افراد

در همه سطوح وجود دارد. اما نکته مهم و قابل توجه این است که ما از چه کسی تقلید کنیم و الگوی ما باید چه کسی باشد؟ با توجه به اینکه الگو می تواند خوب یا بد باشد، خداوند در قرآن کریم، پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) را به عنوان الگوی خوب معرفی می کند و می فرماید:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَ
الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾^۱

«مسلمانان برای شما در زندگی رسول خدا سرمشق نیکویی است، برای آن ها که امید به رحمت خدا و روز رستخیز دارند و خدا را بسیار یاد می کنند»

در این آیه، خداوند می فرماید شما از روش الگوپردازی استفاده کنید؛ زیرا انسان ها خواه ناخواه از طریق این روش آموزش می بینند، بلکه خداوند مصداق الگو را مشخص می کند و می فرماید از پیامبر (صلی الله علیه و آله) که بهترین الگوست، پیروی کنید.

در یک تقسیم بندی کلی، می توان الگوها را به دسته های مختلفی تقسیم کرد که یکی از آن ها الگوهای تاریخی است، مقصود از الگوهای تاریخی، شخصیت هایی هستند که در گذشته زندگی می کردند و در راستای رسیدن به کمال تحقق دین خدا و تربیت انسان های شایسته منشأ تحولات مهم و اثربخشی بوده اند؛ مانند: پیامبران (صلی الله علیه و آله)، امامان (علیهم السلام)، عالمان، شهیدان و ...، به همین علت مورد

توجه و احترام ما هستند و ما به آنان تعلقات روحی داریم؛ به عنوان نمونه: یک الگوی تاریخی در انبیاء گذشته، حضرت ابراهیم (علیه السلام) است که خداوند در این زمینه چنین می‌فرماید:

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَخَذَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنْتَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾^۱

«برای شما سرمشق خوبی در زندگی ابراهیم و کسانی که با او بودند وجود داشت، در آن هنگامی که به قوم (مشرک) خود گفتند: «ما از شما و آنچه غیر از خدا می‌پرستید بیزاریم. ما نسبت به شما کافریم؛ و میان ما و شما عداوت و دشمنی همیشگی آشکار شده است؛ تا آن زمان که به خدای یگانه ایمان بیاورید!- جز آن سخن ابراهیم که به پدرش [عمویش آزر] گفت (و وعده داد) که برای تو آمرزش طلب می‌کنم، و در عین حال در برابر خداوند برای تو مالک چیزی نیستم (و اختیاری ندارم)!- پروردگارا! ما بر تو توکل کردیم و به سوی تو بازگشتیم، و همه فرجام‌ها به سوی تو است!»

بنابراین الگو باید ویژگی‌های ممتازی داشته باشد تا بتواند تبدیل

به الگو شود.^۱ از طرفی دشمنان یک ملت سعی دارند، ملت‌ها را با گذشته تاریخی و فرهنگ خود بیگانه کنند.

یکی از شیوه‌هایی که برای منحرف کردن نسل جوان در هر جامعه‌ای به کار می‌گیرند این است که ارتباط او با گذشته تاریخی‌اش را قطع می‌کنند، به طوری که نتواند افتخارات گذشته ملت و مملکت خود را بداند و افتخارآفرینان حماسه‌های تاریخی آن را بشناسد. در این صورت الگوی تاریخی نداشته و با تبلیغات می‌توان برای او الگوهای جدید ساخت و این کار در اختیار صاحبان رسانه‌هاست. برای رسیدن به چنین هدفی چند شیوه وجود دارد:

الف: سانسور خبری با حقیقت پوشی

طبق این شیوه، اصلاً سلسل موجود را در جریان وقایع گذشته قرار نمی‌دهند تا او از گذشته هیچ اطلاعی نداشته باشد.

متأسفانه باید گفت در مقابله با این موضوع در کشور کار چندانی انجام نشده و آنچه انجام شده نیز ناقص بوده است؛ به گونه‌ای که یکی از مشکلات مهم فرهنگی کشور، نداشتن الگو برای کودکان، نوجوانان، جوانان، مدیران و عموم مردم است.

ب: تحریف تاریخ

از سویی دیگر، یکی از شیوه‌های صاحبان رسانه برای قطع ارتباط

۱- برای توضیح ویژگی‌های الگوی مثبت و الگوهای تاریخی به کتاب «بی‌نمازان رادریابیم» از همین نویسنده رجوع کنید.

نسل جدید با گذشته، تحریف تاریخ به خصوص تحریف تاریخ اسلام است، که دشمن در این زمینه بسیار فعال بوده و هست. تحریف تاریخ یا با کم و زیاد کردن آن یا با جابه‌جا کردن شخصیت‌های تاریخی اتفاق می‌افتد و به گونه‌ای این کار را انجام می‌دهند که دیگر با اصلش هیچ‌گونه شباهتی نداشته باشد؛ به عنوان نمونه: معاویه با تبلیغات وسیعی که انجام داده بود چنین وانمود می‌کرد که امام علی (علیه السلام) (نعوذ بالله) یک نیروی ضد دین، ضد خدا، ضد انسانیت، مخالف رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، دشمن مسلمانان و ... است، به طوری که مردم در قنوت نماز او را لعن می‌کردند. حتی کلا را به جایی رساندند که مردم از اینکه اسمشان علی است، خجالت می‌کشیدند.^۱

همین تلاش را دشمنان تشیع نسبت به یوان انمه (علیه السلام) نیز انجام داده‌اند و به گونه‌ای آنان را تخریب کردند که نه تنها قابل‌الگو برداری و پیروی نیستند بلکه مورد نفرت نیز قرار می‌گیرند. ما در این زمینه نیز نتوانسته‌ایم کار مناسبی انجام دهیم.

یکی از این اشخاص که تا توانسته‌اند او را تخریب و تحریف کرده‌اند، مالک اشتر یار راستین امیرالمؤمنین (علیه السلام) است. مالک، تمام ویژگی‌های مثبت یک الگوی تاریخی از قبیل: عشق به خدا، اخلاص در عمل، هجرت در راه خدا، تلاش برای گسترش دین اسلام، تلاش در راه تحصیل علم و تعلیم دیگران، کوشش و کار مداوم و جهادی،

حلم و بردباری، صداقت و راستگویی، اهل دعا و نیایش بودن، به عهد و پیمان وفا کردن و ... را دارا بود. تا آنجا که امام علی (ع) درباره او فرمودند:

«رَجِمَ اللَّهُ مَالِكًا فَقَدْ كَانَ لِي كَمَا كُنْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ»؛ «خدا رحمت کند مالک را، جایگاه او نسبت به من همانند جایگاه من نسبت به رسول الله (ص) (در یاری کردن) بود.»

مالک یک الگوی مهم برای مدیران نظام اسلامی است. او یک الگوی تمام عیار در بصیرت سیاسی، خدمت جهادی، کار مداوم و خستگی ناپذیر، عبادت و بردباری، استقامت و پایداری، ولایت پذیری و تبعیت از رهبری بود. کمتر کسی را می توان در نظام اسلامی هم طراز او یافت. از این جهت بیان شرح حال و زندگی او نه تنها ادای دین نسبت به آن شهید والامقام و ولایتمدار است، بلکه یک نسخه قابل پیروی برای مدیران و متصدیان نظام اسلامی خواهد بود.

مدیران نظام اسلامی باید با زندگی این شخصیت بی نظیر آشنا شوند. آنگاه نزد خود و خداوند به قضاوت بنشینند که آیا وظیفه خود را در حفظ و حراست از نظام اسلامی انجام داده اند؟ معلمان و مربیان در همه سطوح باید با مطالعه زندگی این مجاهد فی سبیل الله آشنا

۱- شرح نهج البلاغه (ابن ابی الحدید)، ج ۱۵، ص ۹۸؛ نقد الرجال، ج ۴، ص ۸۱؛ رجال علامه، ص ۱۶۹؛ معجم رجال الحديث، ج ۱۴، ص ۱۶۵؛ جامع الرواة، ج ۲، ص ۳۷.

شوند و آنگاه قضاوت کنند آیا در طول تاریخ زندگی خود توانسته‌اند یک نیرو همانند مالک تربیت کنند؟ فرماندهان نظامی در ارتش، سپاه، نیروی انتظامی و بسیج باید فداکاری‌های این فرمانده بزرگ را مطالعه کنند، آنگاه ببینند که خود چه مقدار در این میدان موفق بوده و برای تربیت نیروهایی مالک گونه چه کرده‌اند؟ و عموم مردم باید با زندگی این شیعه مخلص آشنا شوند تا ببینند آیا آنگونه که امام زمان مالک یعنی امام علی (علیه السلام) از او راضی بود، توانسته‌اند رضایت امام عصر (علیه السلام) را جلب کنند؟!

آنچه پیش روی شماست هدیه‌ای ناقابل به پیشگاه این الگوی بزرگ تاریخی است. به امید روزی که کارهای بیشتر و بهتری درباره مالک و یاران امام علی (علیه السلام) انجام گیرد تا غبار غربت و مهجوری از چهره آنان زدوده شود و جوانان ما بتوانند الگوهای الهی برای پیروی در اختیار داشته باشند. و به امید آنکه این نوشته ادای دینی باشد به حضور این یار باوفای علی (علیه السلام) که «عَاشَ سَعِيداً وَ مَاتَ شَهِيداً وَ نَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ يَخْشَرَنَا فِي زُمْرَتِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. آمِينَ ثُمَّ آمِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ»

مشهد مقدس

۱۷ ربیع الاول ۱۴۴۲ مطابق با ۱۳ آبان ۱۳۹۹